

ELÉG VAGY NEM ELÉG?

A MUNKABÉRT TERHELŐ ADÓK ÉS JÁRULÉKOK ALAKULÁSA 1998 ÉS 2017 KÖZÖTT MAGYARORSZÁGON

Magyarországon az elmúlt 20 évben jelentős változások történtek a munkabért terhelő adókban és járulékokban. Nemcsak a közterhek alapja, mértéke változott, a jogi szabályozás is sokat módosult. Tanulmányukban a szerzők először bemutatják, hogy az elmúlt 20 év alatt az élő munkaeót terhelő összes kiadás mértéke jelentősen csökkent, 43,2%-ról 22%-ra. Elsősorban a munkáltatók terhei mérséklődtek, a munkavállalók járulékfizetési kötelezettségei megnöttek. Majd nemzetközi összehasonlításba helyezik a kérdést, ami rávilágít arra, hogy a bérterhek jelenlegi mértéke még mindig nagyon magas, a harmadik legmagasabb az OECD-országok viszonylatában. A magas bérterhek költségekre gyakorolt hatását nagyban ellensúlyozza a nemzetközi összehasonlításban alacsony minimálbér és átlagbér. Erre azért fontos odafigyelni, mert a munkáltatók a teljes bérköltség nagyságát mérlegelik, amelynek csupán egy eleme az adóteher.

Kulcsszavak: munkaerőköltség, munkát terhelő adók és járulékok, nemzetközi versenyképesség

A munkát terhelő adókat (személyi jövedelemadó és a járulékokat) a második legkárosabb adónemnek tekintik a tőkejövedelmeket terhelő adók után a gazdasági növekedés szempontjából (OECD, 2010 átvéve: Csomós – Kiss, 2014). Az adórendszer jellege és a gazdasági döntések között szoros kapcsolat áll fenn. A munkát terhelő adók (Csomós – Kiss, 2014) három fő területen befolyásolják a gazdasági döntéseket: torzítják a munka és a szabadidő közötti allokációt, hatnak a humán tőke felhalmozására vonatkozó és a vállalkozási döntésekre. Jelen tanulmányunkban egy rövid elméleti áttekintést követően a magyarországi munkabért terhelő adók és járulékok változásait vesszük górcső alá az 1998 és 2017 közötti időszakban. Célunk az, hogy az elmúlt 20 év változását szisztematikus módon áttekintsük, ezzel alapot biztosítva további kutatások számára. Véleményünk szerint nem elegendő a csökkenés mértékét önmagában elemezni, a vizsgáldást mindenképpen nemzetközi kontextusba kell helyezni. Magyarország gazdasági növekedése szempontjából kulcsfontosságú az ország tőkevonzó képessége. A befektetők a számos befolyásoló tényező mellett (például politikai stabilitás, infrastruktúra, szakképzett munkaerő léte) a teljes költség figyelembevételével döntenek. Tehát ha csupán a munkabért terhelő adók és járulékok alakulására koncentrálnánk, és nem vesszük figyelembe az átlagos bérszintet, akkor téves következtetésekre juthatunk. Tanulmányunkban nem bizonyítjuk azt a feltételezést, hogy az ország versenyképessége munkaerő-piaci oldalról nem a csökkenő adóterheknek, hanem az alacsony béreknek köszönhető. Tanulmányunk célja az, hogy a gyakran emlegetett jelentős járulékcsoökkentési tendenciát egyrészt bemutassuk, másrészt olyan környezeti kontextusba helyezzük, amely elősegíti a jelenség objektívabb értelmezését, illetve az további kutatások kiindulópontja lehessen.

A munkát terhelő adók hatása a gazdaságra

Több szerző (Matolcsy, 2014; Varga, 2017) emelte ki, hogy a 2010 előtti magyar adórendszer az egyik legmagasabb

terheléssel járó rendszer volt az Európai Unióban. Az adórendszer átalakításának egyik nagy eredménye a munkát terhelő adók mértékének csökkenése volt. Mint már korábban említettük a munkát terhelő adók (Csomós – Kiss, 2014) három fő területen befolyásolják a gazdasági döntéseket: torzítják a munka és a szabadidő közötti allokációt, befolyásolják a humán tőke felhalmozására vonatkozó szándékot, befolyásolják a vállalkozások döntéseit. Az adórendszer változásának hatásait figyelembe kell venni mind a munkáltatói, mind a munkavállalói oldalon, melyek befolyásolják a hatékonyságot és a gazdasági növekedést (részletesebben lásd Erdős, 2014). Ha magasak a munkát terhelő adók, akkor a vállalatok igyekeznek csökkenteni az élőköltséget. Ezt részben a munkafolyamatok hatékonyságának növelésével, modern technológia alkalmazásával érik el, amelynek kedvező hatásai is vannak. Több szerző (Garsaa – Levratto, 2015; Chéron et al., 2008; Mojsoska–Blazevski, 2011) kutatásának központi kérdése az volt, hogy a járulékok csökkentésén keresztül a bérköltségek mérséklése hozzájárul-e a munkahelyteremtéshez. Garsaa – Levratto (2015) több mint 40.000 francia termelőüzemet vizsgált a 2004 és 2011 közötti időszakban. Pozitív korrelációt tapasztalt az alkalmazottak számának növekedése és a munkaadók által fizetett társadalombiztosítási járulék csökkenése között. Chéron et al. (2008) arra a következtetésre jutottak, hogy bár a minimálbér csökkentése növeli a foglalkoztatást, ezzel párhuzamosan csökken a munkahatékonyság. Mojsoska–Blazevski (2011) azt tapasztalta, hogy a társadalombiztosítási járulék csökkentése jelentős hatást gyakorolt a foglalkoztatási színvonal növekedésére Makedóniában.

Hatékonyságnövelés szempontjából a vállalatok számára megoldás lehet bizonyos feladatok kiszervezése is, akár outsourcingban vagy offshoringban is gondolkodhatnak. Az előnyök nemcsak hatékonyságnövelési, illetve költségcsökkentési oldalon jelentkezők, hanem befolyásolják a termék vagy szolgáltatás minőségét, illetve a vállalati erőforrások lekötését. A globalizáció térnyerésével egyre nő a közös szolgáltató központok szerepe. A vál-

lalkozások nemzetközivé válásával egyre inkább adott a lehetőség, hogy az anyavállalat a feladatokat a gazdaságosság figyelembevételével osztja meg a különböző országokban működő telephelyek között. Különösen igaz ez a távmunkában végezhető szolgáltatásokra. A technika, az információtechnológia fejlődése lehetővé teszi, hogy akár több országhatárt is átlépve nyújtsák ezeket a szolgáltatásokat. Természetes, hogy a központi vagy regionális feladatokat ellátó irodák létszámát ott lehet a leggazdaságosabban fejleszteni, ahol a munkabért terhelő adók és járulékok a legalacsonyabbak. Konings - Murphy (2006) ezer európai multinacionális anya- és leányvállalatot vizsgáltak. Jelentős berrugalmasságot és helyettesítési hatást tapasztaltak az anyavállalatoknál és az észak-európai leányoknál, ugyanakkor ezt a fajta kapcsolatot nem tudták bizonyítani a közép-kelet-európai régióban.

A gazdaság szereplői dönthetnek úgy is, hogy csökkentik a termelés, szolgáltatás volumenét azokon a területeken, ahol a magas adók miatt kedvezőtlen a befektetett tőke hozama. Ez a teljesítmény visszafogását jelenti a túladóztatott területeken. Tehát ahelyett, hogy nőne az adóbevétel, stagnálni vagy csökkenni fog. Másik oldalról a csökkenő adómérték több állami bevételt jelenthet az adófizetők körének bővülése miatt. Magyarország szempontjából különösen fontos, hogy az adóztatás rendszere hogyan befolyásolja a közvetlen külföldi tőkebefektetéseket. Groh – Liechtenstein – Lieser (2008) a közép-kelet-európai országok tőkevonzó képességét vizsgálva az adózás meghatározó szerepét emelték ki abban az értelemben, hogy számításaik szerint az adózási rendszer befolyásolja legpozitívabban a befektetői hajlandóságot ebben a térségben, szemben például a gyenge tőkepiaci környezettel vagy a kevésbé kedvező gazdasági környezettel. Kutatásuk során 42 tényezőt vontak be az elemzésükbe, melyet index aggregáció segítségével hat kulcstényező köré csoportosítottak: gazdasági aktivitás, tőkepiac, adózás, befektetővédelem, humán és szociális környezet, vállalkozási lehetőségek. Hasonló következtetésre jutott Bellak – Leibrecht (2009), miszerint ezen országok kormányainak adócsökkentő politikája nagymértékben befolyásolja a külföldi vállalatok beruházási döntéseit. Ugyanakkor Nagy (2017) nem talált szoros összefüggést az adórendszer versenyképessége és az országba áramló külföldi tőke között, bár hangsúlyoznunk kell, hogy ő más módszertant alkalmazott, mint a korábban említett két tanulmány.

A magas adók kedvezőtlen hatása megmutatkozik a feketegazdaság megjelenésében és terjedésében is, ami hatalmas bevételecsökkenést okoz a költségvetésnek. Köztes „megoldás” a szürkegazdaság kialakulása, amikor a vállalatok a munkabér egy részét a hatályos szabályoknak megfelelően fizetik ki, viszont a díjazás egy részét „kreatív módon” juttatják, vagy egyszerűen eltitkolják. Minél bonyolultabb egy adózási rendszer, annál nehezebb a szabályok alkalmazása. Sokszor kihívást jelent például az összetett kedvezménysszabályok értelmezése. Ha a bevételek elkészítése szakértelmet igényel, akkor ez költséget jelent az adóalanyok és a bevételeket feldolgozó apparátus oldalán is. A kiskapuk sokasága pedig ügyeskedésre ösztönzi az adózókat. Az adóteher-csökkentés és a gaz-

daság kifehéritésének kapcsolatát tárgyalja részletesen Varga (2017).

Az adóterhek mértéke mellett az adóterhek társadalmon belüli megoszlása is fontos tényező. Az állami szándékokon túl azt is meg kell vizsgálni, hogy egyes lépésekre hogyan fog reagálni a gazdaság. Nem biztos, hogy végeredményben az viseli az adóterhet, aki azt az államnak megfizeti. A valóságos tehermegoszlás eltérhet a hivatalostól. Erdős (2014) irodalmi forrásra hivatkozva hangsúlyozza, hogy mindegy, hogy a társadalombiztosítási terheket hogyan osztják meg a munkavállalók és munkaadók között, mert a tényleges terhek megoszlását a kereslet és kínálat viszonyai fogják meghatározni, és mivel a munka kínálata kevésbé rugalmas, mint a kereslete, a bérjárulékok legnagyobb részét végeredményben a munkavállalók fogják viselni.

A kutatás módszertana

Kutatásunk célja, hogy az elmúlt 20 évben a munkabért terhelő adók és járulékok változását szisztematikus módon áttekintsük, illetve a változásokat nemzetközi aspektusba helyezzük, ezzel biztosítva alapot további kutatások számára. Ennek megfelelően kutatásunk két fő részből tevődik össze. Első lépésben áttekintettük az 1998 és 2017 közötti időszak jogszabályi változásait. A kapcsolódó törvények alapján összegyűjtöttük a munkabért terhelő adók és járulékok típusát és mértékét. Célunk az elmúlt húsz év változásainak számszerűsítése volt. Vizsgálódásunk során elnevezésüktől és átminősítésüktől függetlenül vettük figyelembe a különböző közterheket. Például, függetlenül az adópolitikai változásoktól, a munkaadót terhelő társadalombiztosítási járulékkal azonos kötelezettségként vettük figyelembe a szociális hozzájárulási adót. Ahhoz, hogy teljesebb képet kapjunk, számoltunk az azóta már megszűnt tételes egészségügyi hozzájárulással is, ami a maga idejében, az akkori bérszínvonalhoz mérve mindenképpen említésre méltó. Bár kutatásunk fókuszában a bért terhelő adók és járulékok álltak, nem hagyhattuk figyelmen kívül a minimálbér és az átlagbér alakulását sem, mivel a vállalatok a teljes költség figyelembevételével döntenek és nem csupán egy elem változására koncentrálnak.

Kutatásunk második fő eleme a nemzetközi statisztikák elemzésén alapult. Ha csak a magyarországi változásokra koncentrálnánk, akkor pozitív tendenciát figyelhetünk meg. Ugyanakkor nemzetközi összehasonlításban korántsem lehetünk ennyire elégedettek. Célunk a magyarországi tendenciáknak az OECD-országokban jellemző adóterhek tükrében történő árnyaltabb megítélése volt.

A munkaerő ára

Az élő munkaerő költségei több részből, közvetlen és közvetett költségekből tevődnek össze. Közvetlen költségnek tekinthetjük a bruttó munkabért és az ahhoz kapcsolódó adókat, járulékokat, hozzájárulásokat. Ez a költségeknek csupán egy része. Az Eurostat (2016) csoportosításában a munkabéreköltségek harmadik komponensét egyéb költsé-

geknek nevezik. Az egyéb, a mi csoportosításunk szerint közvetett költségek közé sorolható a dolgozók kötelező képzése (pl. munkavédelmi oktatás), a foglalkozás-egészségügyi vizsgálat díja, a dolgozók számára biztosított védőeszközök, a bérszámfejtés költségei, a betegszabadság idejére fizetendő távolléti díj, a táppénzhez adott hozzájárulás stb., ezek mind a munkáltatót terhelik. Vizsgálatainkban a munkabért terhelő adókra és járulékokra koncentráltunk, és csupán a teljesség kedvéért említjük az egyéb költségeket.

Minimálbér, átlagbér

Nemzetközi összehasonlításban Magyarországon még mindig magasak a munkabért terhelő adók és járulékok. Ugyanakkor figyelembe kell venni, hogy a munkáltatók a teljes bérköltség nagyságát mérlegelik. Alacsony átlagbér mellett még magas adóterhelés esetén is kedvezőbb lehet az összköltség, mintha magas bérekkel kell számolni mérsékelt adóterhelés mellett. Ez különösen fontos szempont a nemzetközi összehasonlítás során. 2015-ben az egy órára jutó becsült munkaerőköltség Magyarországon volt az 5. legalacsonyabb mértékű Európában. Hazánkat csak Lettország, Litvánia, Románia és Bulgária előzte meg (Eurostat, 2016).

Magyarországon a minimálbér 19.500 forint volt 1998-ban, ami az akkori átlagbér 28,8 százalékát tette ki. 2016-ban ez az összeg 111.000 forint, 2017-ben 127.500 forint. A minimálbér összege a vizsgált időszakban több mint hatszorosára emelkedett, ezen belül 1998 és 2016 között több mint öt és félszeresére. Ha a fogyasztói árindex változását figyelembe vesszük, akkor 1998 és 2016 között a minimálbér reálértéke nem egészen két és félszeresére nőtt (számítás a KSH adatai alapján). Nemzetközi összehasonlításban Európán belül hazánkban a 10. legalacsonyabb a minimálbér szintje (411 euró). Ennél alacsonyabb például Bulgáriában (232,5 euró), Romániában (275 euró) és a Cseh Köztársaságban (407 euró). Magasabb szinten van Szlovákiában (435 euró), Lengyelországban (453 euró), Szlovéniában (804,96 euró). Az Egyesült Királyságban a minimálbér (1396,9 euró) több mint háromszorosa a hazainak (Eurostat, 2016).

A minimálbérek alakulása mellett fontos az átlagkeresetek alakulását is vizsgálni. Hanti (2011) az átlagkeresetek reálértékét 1989 és 2010 között vizsgálta. Megállapítása szerint 1989 és 1993 között folyamatosan csökkent az átlagkeresetek reálértéke, a mélypontot az 1995-ös év jelentette. Az 1989-es reálbérszintet csupán 2002 után sikerült elérni. A legnagyobb mértékű reálbér-növekedés (113,6%) 2002-ben volt, 2006 óta stagnálás tapasztalható. Hanti (2011) szerint Magyarországon a keresetek alulértékeltége nagyobb volt, mint amit a gazdaság fejlettsége indokoltta tesz.

Ha az 1998 és 2016 közötti időszakot vizsgáljuk, akkor még mindig igaz Hanti (2011) azon megállapítása, hogy a reálbérek alakulása szempontjából a 2002-es év volt a legkedvezőbb. 2009-ben és 2010-ben a reálbérek a válság hatására 3-4 százalékkal csökkentek. 2014 után a fogyasztói árindex kedvező alakulásából is adódóan egy folyamatos 3% feletti növekedés tapasztalható. 1998-ban a

bruttó átlagbér 67.764 forint volt, 2016-ban 263.171 forint. Ez nominál értéken több mint három és félszeres növekedést jelent, a fogyasztói árindexszel korigálva 68%-os növekedést lehet kimutatni. Tehát összességében nőttek a bérek, de nemzetközi összehasonlításban még mindig alacsonyak.

A társadalombiztosítási járulék változásai

A társadalombiztosítás rendszere sok változáson ment keresztül az elmúlt húsz évben. Megváltozott a szervezet felépítése és átalakult a járulékfizetés rendszere is. Igaz, hogy a munkanélküliek, illetve az álláskeresők támogatását elősegítő pénzügyi alap részére fizetendő járulékok nem tekinthetők kezdetől a szoros értelemben vett társadalombiztosítási járuléknak, mégis több szempont indokolja, hogy a kétfajta kötelezettséget együtt tárgyaljuk. Ennek indoklására a későbbiekben még visszatérünk.

A társadalombiztosítási járulékok alakulásával több szerző foglalkozott; Hanti (2011) az 1989 és 2010 közötti időszakot tekintette át, Varga (2017) a 2004-2015-ös időszakkal foglalkozott, Csomós – Kiss (2014) tanulmánya az 1995–2014-es időintervallumot érintette.

Tanulmányunkban az 1998 és 2017 közötti időszakot vizsgáljuk, amely közel 20 évet ölel át. Kiindulópontként azért választottuk az 1998-as évet, mivel az 1997-ben megjelent programcsomag a biztosítási alapon nyugvó rendszer kialakítását készítette elő, amely jelentős változást hozott 1998-ban. A társadalombiztosítási járulékok változását három nagy blokkban tekintjük át. Az elkülönítést nem az adómérték, hanem a jelentősebb rendszerszintű változtatások alapján végeztük. A munkaadói és munkavállalói járulékot a vizsgált periódus elején, 1998-ban az 1991. évi IV. törvény szabályozta. 2010-ben a szabályozás átkerült az 1997. évi LXXX. törvény hatálya alá, társadalombiztosítási (munkaerő-piaci) járulék lett belőle. Tehát az első vizsgálati periódus az 1998–2009-es időszak. 2012-ben újabb jelentős változások történtek, a szociális hozzájárulási adó bevezetésével a munkáltató társadalombiztosítási terhei adóvá alakultak. Bár ez a kötelezettség kikerült a társadalombiztosítási járulékok közül, mégsem beszélhetünk a kötelezettségek csökkenéséről. Tehát a második vizsgálati periódus a 2010-2011-es időszak, s a harmadik 2012-től 2017-ig. Ha a közterhek valós változását akarjuk nyomon követni, akkor körültekintően kell eljárni. Nem elegendő a járulék- és adóterhek különböző időpontban hatályos mértékeit összevetni, a járulékok, adók elnevezése mellett figyelni kell azok valós tartalmára is.

A rendszerváltást követően 1998 márciusában kezdődtek meg az Európai Unióval a csatlakozási tárgyalások. 1998 májusától az első Orbán-kormány vezetésével folytatódott a felzárkózó, harmonizációs folyamat. Az Európai Bizottság 1998-es országjelentése a társadalombiztosítás hatalmas túlköltekezését, illetve az átfogó reformok hiányát emelte ki. A szocializmusból a piacgazdaságba történő átmenet része volt az új adózási rendszer kialakítása. 1988-ban megjelent a személyi jövedelemadó (1987. évi VI. törvény a magánszemélyek jövedelemadójáról). 1997-ben hangsúlyossá vált a társadalombiztosítás átalakítása, a biztosítási elveken nyugvó rendszer kiépítése. Az 1975. évi

II. törvény helyébe egy egész programcsomag lépett. Külön törvényben szabályozták az ellátások fedezetét (1997. évi LXXX. törvény a társadalombiztosítás ellátásaira és a magánnyugdíjra jogosultakról, valamint e szolgáltatások fedezetéről), a nyugdíjat (1997. évi LXXXI. törvény a társadalombiztosítási nyugellátásról), az egészségbiztosítási ellátásokat (1997. évi LXXXIII. törvény a kötelező egészségbiztosítás ellátásairól) és a magán-nyugdíjpénztárak működését (1997. évi LXXXII. törvény a magánnyugdíjról és a magán-nyugdíjpénztárakról).

1998 és 2009 között a foglalkoztatókat terhelő járulékok három részből tevődtek össze: nyugdíjbiztosítási járulék, egészségbiztosítási járulék és munkaadói járulék. Ezek közül a nyugdíjbiztosítási és az egészségbiztosítási járulékra vonatkozó szabályokat a Tbj-ben találjuk. 2006 szeptemberétől a törvény két jogcímre bontja az egészségbiztosítási járulékot, annak megfelelően, hogy a pénzbeli vagy a természetbeni ellátások fedezetét képezi. A szolidaritási alpnak fizetendő munkaadói járulék ekkor még az 1991. évi IV. törvény hatálya alá tartozott.

1998 és 2001 között a járulékok mértéke folyamatosan csökkent. A legnagyobb javulás 1999-ben következett be, 15%-ról 11%-ra csökkent az egészségbiztosítási járulék. Ebben az évben mérséklődött a munkaadói járulék 4%-ról 3%-ra, amely stabil maradt egészen 2009-ig. A foglalkoztatók által fizetett járulékok összege 2002-től 2009 közepéig stabilan 32% volt, csupán az összetétele változott. Az egyéni járulékokhoz hasonlóan a munkaadó által fizetett egészségbiztosítási járulékot is két részre osztja a törvény 2006 szeptemberétől aszerint, hogy a

természeti vagy a pénzbeli ellátások fedezetére történik a befizetés.

A 2009. év érdekessége, hogy a munkaadó által fizetendő társadalombiztosítási járulék mértéke a bruttó jövedelemhez igazodóan kétszavossá alakult. A minimálbér kétszeresének megfelelő járulékalapig a járulék mértéke 26 százalék, ebből a nyugdíjbiztosítási járulék 24 százalék, az egészségbiztosítási járulék két százalék, amelyből a természetbeni egészségbiztosítási járulék 1,5 százalék, a pénzbeli egészségbiztosítási járulék 0,5 százalék volt. A járulék a járulékalap minimálbér kétszeresét meghaladó része után 29 százalék, ebből a nyugdíjbiztosítási járulék 24 százalék, az egészségbiztosítási járulék öt százalék, amelyből a természetbeni egészségbiztosítási járulék 4,5 százalék, a pénzbeli egészségbiztosítási járulék 0,5 százalék volt. (Adatokat lásd 1. táblázat)

Míg a foglalkoztatókat terhelő járulékok mértéke a vizsgált periódusban 43,2%-ról 29%-ra csökkent, addig a munkavállalók terhei növekedtek 11,5%-ról 17%-ra. Bár a pontosság kedvéért az adatok között kiegészítésként külön feltüntettük a magán-nyugdíjpénztári tagok által fizetendő eltérő járulékmértéket, meg kell jegyeznünk, hogy a kötelezően fizetendő járulékok összegét érdemben nem befolyásolta, hiszen a valóságban (különösen, ha figyelembe vesszük a magán-nyugdíjpénztárak megszűnését és a befizetett tagdíjak állami kasszába való visszatérítését) a magán-nyugdíjpénztári tagdíj (eltekintve az önkéntesen vállalt tagdíj kiegészítésektől) is járulékként viselkedett és a pénztártagok járulékterhelése valójában megegyezett a nem tagokéval.

1. táblázat

A foglalkoztatók által fizetett járulékok változása 1998 és 2009 között

Adóév	A foglalkoztató által fizetett járulék (%)			Összesen
	Nyugdíjbiztosítási járulék	Egészségbiztosítási járulék (természetbeni + pénzbeli)	Munkaadói járulék	
2009.07.01. – 2009.12.31.	24	2 (1,5+0,5)	3	29
	24	5 (4,5 + 0,5)	3	32
2009.01.01. – 2009.06.30.	24	5 (4,5 + 0,5)	3	32
2008.	24	5 (4,5 + 0,5)	3	32
2007.	21	8 (5 + 3)	3	32
2006. 09. 01. – 2006. 12. 31.	18	11 (7 + 4)	3	32
2002 – 2006. 08. 31.	18	11	3	32
2001.	20	11	3	34
2000.	22	11	3	36
1999.	23	11	3	37
1998.07.01-től	24	15	4	43
1998.06.30-ig	24	15	4,2	43,2

Forrás: 1997. évi LXXX. törvény a társadalombiztosítás ellátásaira és a magánnyugdíjra jogosultakról, valamint e szolgáltatások fedezetéről és az 1991. évi IV. törvény a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról, saját szerkesztés

Munkavállalók által fizetett járulékok változása 1998 és 2009 között

Adóév	A magánszemély által fizetett járulék (%)				
	Magán-nyugdíjpénztári tagok nyugdíjjáruléka	Nem magán-nyugdíjpénztári tagok nyugdíjjáruléka	Egészségbiztosítási járuléka (természetbeni + pénzbeli)	Munkavállalói járulék	Összesen
2008 – 2009.	1,5	9,5	6 (4+2)	1,5	17
2007.	0,5	8,5	7 (4+3)	1,5	17
2006. 09. 01. – 2006. 12. 31.	0,5	8,5	6 (4+2)	1,5	16
2004 – 2006. 08. 31.	0,5	8,5	4	1	13,5
2003.	1,5	8,5	3	1	12,5
2000 – 2002.	2	8	3	1,5	12,5
1999.	1	8	3	1,5	12,5
1998.	1	7	3	1,5	11,5

Forrás: 1997. évi LXXX. törvény a társadalombiztosítás ellátásaira és a magánnyugdíjra jogosultakról, valamint e szolgáltatások fedezetéről és az 1991. évi IV. törvény a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról, saját szerkesztés

(A 2. táblázat 2. oszlopa a magán-nyugdíjpénztári tagok járulékának azon része, amely az állami rendszerbe került. Ha a 3. oszlop nem magán-nyugdíjpénztári tagok nyugdíjjárulékából kivonjuk a tagok kötelező járulékát, akkor megkapjuk a tagok által kötelezően befizetett tagdíj mértékét. Mivel a 2. oszlop adatai csak tájékoztató jellegűek, ezért az összesített értékben nem szerepelnek.) A magán-nyugdíjpénztár intézményét még a Horn-kormány vezette be 1998. január 1-jei hatállyal, ami lényegében az addigi munkavállalói járulék megosztását jelentette. Célja egy hárompilléres öregségi ellátási rendszer kialakítása volt. Az első pillér az állami felosztó-kirovó rendszer, a második pillér a kötelező magán-nyugdíjpénztárak és a harmadik pillér az önkéntes nyugdíjpénztári rendszer. A kötelező magán-nyugdíjpénztári rendszer 2012. január 1-vel megszűnt. A korábban, a kötelező mérték szerint befizetett tagdíjak az állami rendszerbe kerültek.

1998 és 2009 között a legnagyobb mértékű növekedés az egészségbiztosítási járulék esetében volt, 3%-ról 6%-ra,

míg a nyugdíjjárulék 7%-ról 9,5%-ra változott. A munkavállalói járulék 1%-1,5% között mozgott. Összességében a munkavállalók járulékterhei folyamatosan emelkedtek. (2. táblázat)

1998 és 2009 között a járulékterhek megosztásában egy átrendeződésnek lehetünk tanúi. Míg 1998-ben az összes járulékterh 79 százaléka a munkaadókat terhelte, ez az arány 2009-re lecsökkent 63 százalékra. A munkaadói és munkavállalói együttes terhelés 55,7%-ról 47,5%-ra csökkent. Ez 18%-os csökkenésnek felel meg.

2010. január 1-jétől több, rendszerszintű változás történt. A munkaadói és munkavállalói járulék szabályozása átkerült a Tbj. hatálya alá. A munkaadói járulékot felváltotta a munkaerő-piaci járulék. A foglalkoztatókat terhelő összes járulékterh a korábbi 29%-ról 27%-ra csökkent, amely teljes egészében a munkaerő-piaci járulék 1%-os mértékéből adódott, ami felváltotta a korábbi 3%-os munkaadói járulékot. A nyugdíjbiztosítási járulék mértéke maradt 24%, és az egészségbiztosítási járulék mértéke sem változott (2%). (3. táblázat)

A foglalkoztatók által fizetett járulékok változása 2010 és 2011 között

Adóév	A foglalkoztató által fizetett társadalombiztosítási járulék %			
	Nyugdíjbiztosítási járulék	Egészségbiztosítási járulék (természetbeni + pénzbeli)	Munkaerő-piaci járulék	Összesen
2011.01.01. – 2011.12.31	24	2 (1,5+0,5)	1	27
2010.	24	2 (1,5+0,5)	1	27

Forrás: 1997. évi LXXX. törvény a társadalombiztosítás ellátásaira és a magánnyugdíjra jogosultakról, valamint e szolgáltatások fedezetéről és az 1991. évi IV. törvény a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról, saját szerkesztés

4. táblázat

A foglalkoztatók által fizetett járulékok változása 2010 és 2011 között

Adóév	A magánszemély által fizetett járulék (%)				
	Magán-nyugdíj-pénztári tag	Nem magán-nyugdíj-pénztári tag	Egészségbiztosítási járuléka (természetbeni + pénzbeli)	Munkaerő-piaci járulék	Összesen
2011.01.01. – 2011.12.31	2	10	6 (4+2)	1,5	17,5
2010.	1,5	9,5	6 (4+2)	1,5	17

Forrás: 1997. évi LXXX. törvény a társadalombiztosítás ellátásaira és a magánnyugdíjra jogosultakról, valamint e szolgáltatások fedezetéről és az 1991. évi IV. törvény a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról, saját szerkesztés

A munkavállalói oldalon is hasonló változásnak lehetünk tanúi a 2010-2011-es időszakban. A munkavállalói járulékot felváltotta a munkaerő-piaci járulék. Az összes járulék mértéke csupán fél százalékkal emelkedett 2011-ben, 2010-ben változatlan volt, ami teljes mértékben a nyugdíj járulék felszázalékos emelkedéséből adódott. 2011 óta napjainkig a nyugdíj járulék mértéke változatlanul 10%. (4. táblázat)

A következő nagy változást az jelentette, hogy 2012-ben a munkáltató által fizetett járulékokat adónak minősítette a jogalkotó. Ezzel a változással megszűnt ezeknek a járulékoknak a jogcím szerinti felosztása. A munkáltató a továbbiakban szociális hozzájárulási adót fizet. Ez a változás adópolitikai szempontból fontos volt ugyan, de nem jelentett összegszerű változást egészen 2017-ig. 2017. január 1-jétől viszont az adó mértéke 27%-ról 22%-ra csökkent, a munkavállalót terhelő járulékok mértéke változatlan maradt. Bár a munkaadói járulékok elvesztették járuléktermészetüket és átkerültek az adók közé, a jobb összehasonlíthatóság érdekében az elemzés során a szociális hozzájárulási adót továbbra is a járulékok között szerepeltetjük. (5. táblázat)

Meg kell jegyeznünk, hogy a fent tárgyalt járulékokon túlmenően a munkáltatót terheli még a szakképzési hozzájárulás is. Ezt a kötelezettséget a járulékok vizsgálatánál figyelmen kívül hagytuk, de a nemzetközi összehasonlításhoz használt adóék értékének kiszámításánál számoltunk vele. 1998-ban az 1996. évi LXXVII. törvény (a szakképzési hozzájárulásról és a szakképzés fejlesztésének támogatásáról) rendelkezései alapján kellett megfizetni. A hozzájárulás a bérköltség 1,5%-a volt. A hoz-

zájárulás összege jelenleg a szociális hozzájárulási adó törvényben meghatározott kedvezményekkel csökkentett alapjának 1,5%-a.

A terhek változásának értékelése során figyelembe kell venni a munkaerő-piaci járulék szabályozásának változásait. A vizsgált időszak kezdetén az 1991. évi IV. törvény szabályozta és közvetlenül a szolidaritási alap felé kellett teljesíteni a fizetési kötelezettséget. 2010-ben ennek a járuléknak a szabályozása átkerült a Tbj.¹ hatálya alá. Ettől kezdve a munkaerő-piaci járulék beépül a társadalombiztosítási járulékok rendszerébe. 2013-ban változást jelentett, hogy a foglalkoztató által fizetendő társadalombiztosítási járulék átkerült az adók közé. Mértéke ezzel nem változott, így látszólag nem történt nagy változás.

2017. január 1-jétől a kifizető által fizetett szociális hozzájárulási adó 27%-ról 22%-ra csökkent. Tehát a munkabér munkáltatók által fizetendő járuléktérhe 43,2%-ról 22%-ra csökkent az elmúlt tíz évben (az egyszerűség kedvéért most figyelmen kívül hagyjuk a tényt, miszerint ezt a járulékot adóvá minősítette át a jogalkotó). Elmondhatjuk hát, hogy a foglalkoztatás a munkáltatók számára lényegesen olcsóbbá vált. Ugyanakkor a biztosítottak terhei 2012-ig folyamatos növekedést mutatnak. Ha a munkavállalói és a munkáltatói járulék 1998. január 1-jén hatályos összegét vetjük össze a 2017. január 1-jén hatályban lévő mértékekkel, akkor azt látjuk, hogy az összes terhelés 1998-ban 43,2%+13,5% = 56,7% volt, míg 2017-ben 22%+18,5% azaz 40,5% volt. A különbség 16,2%, ami 28,6%-os csökkenésnek felel meg.

5. táblázat

Járulékok változása 2012 és 2017 között

Adóév	A kifizető által fizetett szociális hozzájárulási adó	A magánszemély által fizetett járulék (%)		
		Nyugdíj járulék	Egészségbiztosítási és munkaerő-piaci járulék	Összesen
2017.	22	10	8,5 (4+3+1,5)	18,50%
2012 – 2016.	27	10	8,5 (4+3+1,5)	18,50%

Forrás: 1997. évi LXXX. törvény a társadalombiztosítás ellátásaira és a magánnyugdíjra jogosultakról, valamint e szolgáltatások fedezetéről és 2011. évi CLVI. törvény egyes adótörvények és azzal összefüggő egyéb törvények módosításáról saját szerkesztés

Egyéb munkáltatói terhek

A foglalkoztatás rendszeres, munkabérhez közvetlenül kapcsolódó költségei mellett érdemes megvizsgálunk a nem rendszeres, rendkívüli kiadások változásait is. Az egyik ilyen kiadás a munkavállaló betegszabadsága idejére fizetendő távolléti díj. A Munka Törvénykönyve alapján a munkavállalónak saját betegsége esetén évi 15 munkanap betegszabadság jár. 1992-ben a munkavállalót átlagkeresete 75%-a illette meg a betegszabadság időtartamára. Ekkor a jogosultság még 10 munkanap volt. 1998. január elsején, a vizsgált időszak első napján, a munkavállalónak 15 munkanap volt a betegszabadsága. Ennek idejére a távolléti díj (az alaphéti törvényben meghatározott pótlékokkal növelt összege) 80 százaléka járt. Az ellátás mértéke 2009. augusztus 19-én 70%-ra módosult.

A másik, a dolgozó keresőképtelenségéhez kapcsolódó kiadás a táppénz hozzájárulás. A munkavállaló saját betegsége esetén a betegszabadság lejártát követően a táppénz összege a társadalombiztosítást terheli, de annak egyharmadát a munkáltató köteles megtéríteni.

Meg kell még említeni a tételes egészségügyi hozzájárulást is, amit az 1998. évi LXVI. törvény vezetett be. A hozzájárulás mértéke 1999. január 1. napján havi 3600 (napi 120) forint volt. Az 1999-es 77.187 forint bruttó átlagkeresetet figyelembe véve a hozzájárulás jelentősen megdrágította az élő munkát. A havi 3.600 forint a nemzetgazdasági átlagot tekintve 4,7%-os adóterhnek felelt meg. Az összeget csökkenteni lehetett a bérrel el nem látott napok (például táppénz) számának megfelelően. A hozzájárulás összege 2002-ig két lépcsőben 4500 forintra (naptári naponként 150 forint) növekedett, majd 2003. január elsejétől csökkenni kezdett. Első lépésben 3450 forintra mérséklődött (naptári naponként 115 Ft) majd 2005. november 1-jétől havi 1950 forintra csökkent (naptári naponként 65 Ft). 2010. január 1-jén pedig megszűnt ez a kötelezettség.

A személyi jövedelemadó változásai

Ahhoz, hogy a közterhekről teljesebb képet kapjunk, át kell tekintenünk a munkavállalókat terhelő személyi jövedelemadó változásait is. Igaz, hogy ezt az adót a munkavállaló fizeti meg, de közvetett módon mégis a munkáltató

költségének tekinthető, hiszen a nettó munkabér kialakításánál figyelembe kell venni.

A személyi jövedelemadó lényegesen nagyobb változáson ment át az elmúlt 20 évben, mint a járulékok rendszere. Változott az adó kiszabásának módja és mértéke is. A sávós, progresszív adóztatást felváltotta az egykulcsos rendszer. (A teljesség kedvéért megemlítjük, hogy 2009-ben a munkaadó által fizetendő egészségbiztosítási járuléknál rövid időre megjelent a sávós járulékalap, de ez a szabály csak fél évig volt hatályban.) A személyi jövedelemadó változásait tekinti át Csomós – Kiss (2014), Varga (2017), Svraka et al. (2013).

A hátrányos helyzetű vagy a gyermeket nevelő munkavállalókat segítő kedvezmény is sokszor és sokat változott. A kedvezmények figyelembevétele (ideértve a családi járulékkedvezményt is) nagymértékben bonyolítaná az értékelést, ezért vizsgálódásunkat az adómértékek összehasonlítására korlátozzuk. (A foglalkoztatást ösztönző adókedvezményeket tekinti át Svraka et al., 2013.) A változások évenkénti áttekintése túlságosan megnövelné a jelen cikk terjedelmét, ezért most csak a vizsgálódás kiindulási pontjának tekintett 1998-as adóév szabályait hasonlítjuk a 2017-ben hatályos rendszerhez. 1998-ban többkulcsos, progresszív adózás volt érvényben. A személyi jövedelemadó 2011-ben egykulcsosra változott. További kedvező változás, hogy 2012-től két lépcsőben 2013-ra megszűnt a 2010-ben bevezetett szuperbruttósítás, a személyi jövedelemadó adóalapjának 27%-os kiegészítése. Az adókulcs 2017-ben érvényes mértéke minden jövedelmi kategóriában 15%, ami alacsonyabb, mint az 1998-as legalacsonyabb érték. Bár vizsgálódásunk során figyelmen kívül hagytuk az adó kiszámítása során figyelembe vehető kedvezményeket, az adójóváírásról mindenképpen említést kell tennünk. A kedvezmény 2012-ben megszűnt. Ez a változás kedvezőtlenül befolyásolta az alacsony jövedelműek nettó keresetének alakulását. Megváltozott az adóterh társadalmon belüli megoszlása. A képet nagymértékben árnyalná, ha az összes kedvezményt (különös tekintettel a családi adókedvezményre) figyelembe vennénk. Egy ilyen részletes vizsgálat azonban más irányba vinné el a jelen tanulmány fókuszát. Az adó mértékét a 6. táblázat szemlélteti.

6. táblázat

Személyi jövedelemadó mértéke 1998-ban

Összevont adóalap	Az adó mértéke
0 – 250 000 Ft	20,00%
250.001 – 300.000 Ft	50.000 Ft és a 250.000 Ft-on felüli rész 22%-a
300.001 – 500.000 Ft	61.000 Ft és a 300.000 Ft-on felüli rész 31%-a
500.001 – 700.000 Ft	123.000 Ft és az 500.000 Ft-on felüli rész 35%-a
700.001 – 1.100.000 Ft	193.000 Ft és a 700.000 Ft-on felüli rész 39%-a
1.100.001 Ft-tól	349.000 Ft és az 1.100.000 Ft-on felüli rész 42%-a

Forrás: 1995. évi CXVII. törvény a személyi jövedelemadóról, 30.§ alapján saját szerkesztés

Az egykulcsos adó gyakran viták tárgya. Sokan kérik számon az igazságosságot, a rendszer szociális érzékenységét. Erdős (2012) szerint az egykulcsos jövedelemadó bevezetése Magyarországon elsősorban a jómódúaknak kedvezett és a keresetűek jövedelmét csökkentette. Erdős részletesen kifejti 2012-es tanulmányában, hogy a bevezetett rendszer miért nem járult olyan mértékben hozzá a kereslet, a megtakarítások és a gazdaság növekedéséhez, mint ahogy azt a kormány várta. Kétségtelenül igaz, hogy a minimálbér adómentességének eltörlése hátrányosan érintette a legalacsonyabb jövedelmi kategóriába tartozó munkavállalói csoportokat, viszont azt sem szabad elfelejteni, hogy a jogalkotó sokszor meglehetősen önkényesen állapította meg a „magas”, vagyis a legmagasabb adókulccsal adózó jövedelem határát. Tanulmányunknak nem célja az adórendszer-változás hatásának részletes elemzése, csupán az élők munkát terhelő adóteher változásával kapcsolatban fogalmazzunk meg néhány megállapítást. A 2017-es általános adókulcs alacsonyabb, mint a többsávós adótábla legalacsonyabb értéke, ebből a szempontból elmondhatjuk, hogy az egykulcsos mérték bevezetése csökkentést hozott, ugyanakkor van egy jövedelmi kategória, amelyben az adómentes sáv eltörlése adóteher-növekedést jelentett. Az egykulcsos adórendszer előnye az egyszerűség, illetve a többkulcsos adórendszerből adódó anomáliák elkerülése. Például a munkáltatók csak az adómentes vagy az alacsony kulccsal adózó mértéket jelentik be és a

fenmaradó bért „zsebbe” fizetik ki. Ha munkavállalónak nem érdekük kevéssel átlépni az adómentes vagy az alacsony adókulcs alá eső mértéket, a munkáltatók motivációs eszköztára is szűkül, hiszen az adómentes vagy a kedvezményes adó alá eső szinten tartott jövedelem esetén egy szerényebb fizetésemelés vagy akár egy pénzjutalom is magasabban fog adózni. Minél bonyolultabb egy adórendszer annál kedvezőbb táptalajt biztosít a szürkegazdaság terjedésének.

Az adóék

Az adóék az adóterhek jellemzésére használt viszonyszám. Használata különösen fontos nemzetközi összehasonlításban. Megmutatja, hogy a teljes munkaerőköltségnek összesen hány százalékát vonja el az állam. A viszonyszámot úgy képezzük, hogy a munkabért terhelő összes (a munkavállalót és a munkáltatót terhelő) adó és járulék összegét elosztjuk a munkáltatót terhelő teljes munkaerőköltséggel.

$$\text{adóék} = \frac{\text{a munkabér terhelő összes adó és járulék összege}}{\text{teljes munkaerő költség}}$$

A fenti képletben a munkabért terhelő adók és járulékok a következő elemekből tevődnek össze: szociális hozzájárulási adó, szakképzési hozzájárulás, személyi jövedelemadó, nyugdíjjárulék, egészségbiztosítási és munkaerő-pia-

7. táblázat

Minimálbér alapján számított adóék és munkaadói költségek

Mértéke		2010		2016		2017	
		Összege minimálbér esetén	Mértéke	Összege minimálbér esetén	Mértéke	Összege minimálbér esetén	
Munkavállaló adó és járulékterhe	Nyugdíjjárulék	10,0%	7.350,0	10,0%	11.100,0	10,0%	12.765,0
	Egészségbiztosítási és munkaerő-piaci járulék	7,0%	5.145,0	8,5%	9.435,0	8,5%	10.850,3
	Személyi jövedelemadó	17,0% (1%)**	768,6 *	15,0%	16.650,0	15,0%	19.147,5
	Összes adó/jarulék		13.263,6		37.185,0		42.762,8
Munkaadó adó	A kifizető által fizetett adók/jarulékok	27,0%	19.845,0	27,0%	29.970,0	22,0%	28.083,0
	Szakképzési hozzájárulás	1,5%	1.102,5	1,5%	1.665,0	1,5%	1.914,8
	Összesen		20.947,5		31.635,0		29.997,8
Minimálbér			73.500,0		111.000,0		127.650,0
Munkaadó összes költsége minimálbér esetén			94.447,5		142.635,0		157.648,0
Adóék		36,2%***		48,25%		46,15%	

* A 17%-os SZJA kulcs alapján 12.495 Ft lenne a fizetendő adó. Mivel superbruttósítás volt érvényben 2010-ben, amely az adóalap 27%-os megemelését jelenti, a superbruttósított munkabér alapján számított érték 15.868,65 Ft. Ugyanakkor figyelembe kell vennünk az adójóváírás mértékét, az adóalap 17 százaléka, legfeljebb havi 15.100 Ft. Jelen esetben ez többi érvényesül, így a superbruttósítás és az adójóváírás együttes hatása 768,65 Ft adófizetési kötelezettséget eredményez.

** A ténylegesen fizetendő adóból visszafelé számított érték.

*** A táblázatban szereplő 36,2%-os adóék 10 százalékponttal alacsonyabb, mint a hivatalos statisztikákban. Ez az eltérés az adójóváírás, illetve a minimálbérre történő számításból adódik.

Feldolgozóipari átlagbér alapján számított adóék és munkaadói költségek

		2010		2016		2017	
		Mértéke	Összege átlagbér esetén	Mértéke	Összege átlagbér esetén	Mértéke	Összege átlagbér esetén
Munkavállaló adó és járulékkerhe	Nyugdíjjárulék	10,0%	20 069,20	10,0%	27 933,60	10,0%	31 187,9
	Egészségbiztosítási és munkaerő-piaci járulék	7,0%	14 048,4	8,5%	23 743,56	8,5%	26 509,7
	Személyi jövedelemadó	17,0% (14,1%)**	28 229,4*	15,0%	41 900,40	15,0%	46 781,8
	Összes adó/járulék		62 347,04		93 577,56		104 479,4
Munkaadó adó	A fizető által fizetett adók/ járulékok	27,0%	54 186,84	27,0%	29 970,00	22,0%	68 613,4
	Szakképzési hozzájárulás	1,5%	3 010,38	1,5%	4 190,04	1,5%	4 678,2
	Összesen		57 197,2		34 160,04		73 291,6
Feldolgozóipari átlagbér			200 692,0		279 336	279 336	311 879
Munkaadó összes költsége átlagbér esetén			257 889,2		313 496		385 170,6
Adóék		46,35%		48,25%		46,15%	

* A superbruttósított munkabér alapján számított érték 43.329,40 Ft. Adójóváírás maximuma: havi 15.100Ft. A kettő együtt 28.229,40 Ft adófizetési kötelezettséget eredményez.

** A ténylegesen fizetendő adóból visszafelé számított érték.

ci járulék. A teljes munkaerőköltséget a bruttó munkabér, a szociális hozzájárulási adó és a szakképzési hozzájárulás összegéből képezzük.

Az OECD hivatalos statisztikai forrásai szerint az egyedülálló, átlagkeresettel rendelkező személyek esetében az adóék mértéke 2000 és 2016 között csökkent 54,68%-ról 48,25%-ra. Ezen időszak alatt voltak csökkenő, illetve növekvő periódusok is. Az egyik legalacsonyabb érték 2010-ben volt, 2011-ben újból megemelkedett, majd egy nagyon enyhe csökkenés figyelhető meg. Az adórendszer összetettségéből, illetve megkülönböztető voltából adódóan különböző adóék számolható az egyedülállók, illetve a családok esetében. Számításainkat az egyedülálló alkalmazottak esetére korlátoztuk, illetve figyelmen kívül hagytuk az adókedvezmények többségét.

A 2010-es év mint viszonyítási alap több szempontból sem túl szerencsés, egyrészt az adóék számítása során figyelembe kell venni a superbruttósítást és az adójóváírást, másrészt az adótendenciákat tekintve az elmúlt 20 év során 2010-ben volt a legalacsonyabb az adóék, ugyanakkor érdekes jelenségre világít rá. Annak a munkáltatónak, aki minimálbéren foglalkoztatta alkalmazottait a jogszabályi változások hatására abszolút értéken számított költségei összességében 67%-ban emelkedtek. 2010 és 2016 között ez az emelkedés 51%. A munkavállalók nettó jövedelme 40,9 százalékkal nőtt, míg ezen időszak alatt a fogyasztói árak 11,8 százalékkal nőttek (adatokat lásd 7. táblázat). Ha a feldolgozóipari átlagbérrel végezzük el a számításokat (lásd 8. táblázat), akkor az adóék mértéke viszonylag stabilnak tekinthető, a munkáltató összköltsége 49,4%-kal, a munkavállalók nettó jövedelme 49,9%-kal emelkedett.

A munkabért terhelő adók nemzetközi összehasonlításban²

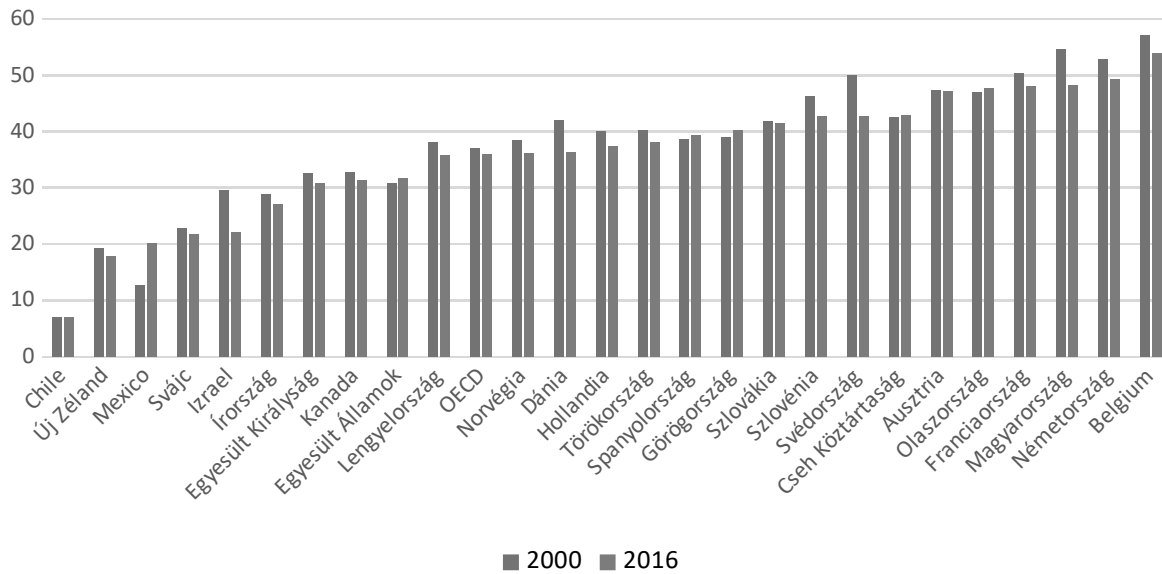
Az előzőekben részletezett vizsgálatot áttekintve megállapítható, hogy az elmúlt 20 évben a munkabért terhelő munkaadói járulékok (illetve adók) 43,2%-ról 22%-ra csökkentek Magyarországon, ami olcsóbbá tette a foglalkoztatást a munkáltatók számára. Több szerző hangsúlyozza, hogy elsősorban az adóék nagyságát kell vizsgálni, és nem érdemes különösen nagy figyelmet fordítani arra, hogy az adott járulék a munkaadót vagy a munkavállalót terheli-e, mert végső soron ugyanis a munkavállaló fogja megfizetni (lásd Erdős, 2014). Nemzetközi összehasonlításban mégsem lehetünk elégedettek. 2016-ban az OECD-országai közül hazánkban volt a harmadik legmagasabb az adóék (48,2%) a gyermek nélküli egyedülálló munkavállalók esetében. Hazánkat csak Belgium (54%) és Németország (49,9%) előzte meg. A legalacsonyabb adóék Chilében (7%) és Új Zélandon (17,9%) volt. (1. ábra)

2000 és 2016 között az OECD-országokban az átlagos adóék kismértékben csökkent (37%-ról 36%-ra) az egyedülállók esetében. Az országok 66%-ánál csökkenés tapasztalható. Az adóék legnagyobb mértékben Izraelben, Svédországban, majd Magyarországon csökkent (54,6%-ról 48%-ra). A legjelentősebb növekedés Mexikóban, Koreában és Izlandon volt, de mindhárom országban még így is az OECD-átlag alatt maradt az érték.

A családi adókedvezményeknek köszönhetően az egy keresős, két gyerekes házas családmodellben az átlagos adóék alacsonyabb, az OECD-átlag 26,6%. 2016-ban

1. ábra

Az adók néhány kiemelt OECD-országban 2000-ben és 2016-ban gyerek nélküli egyedülállók esetében

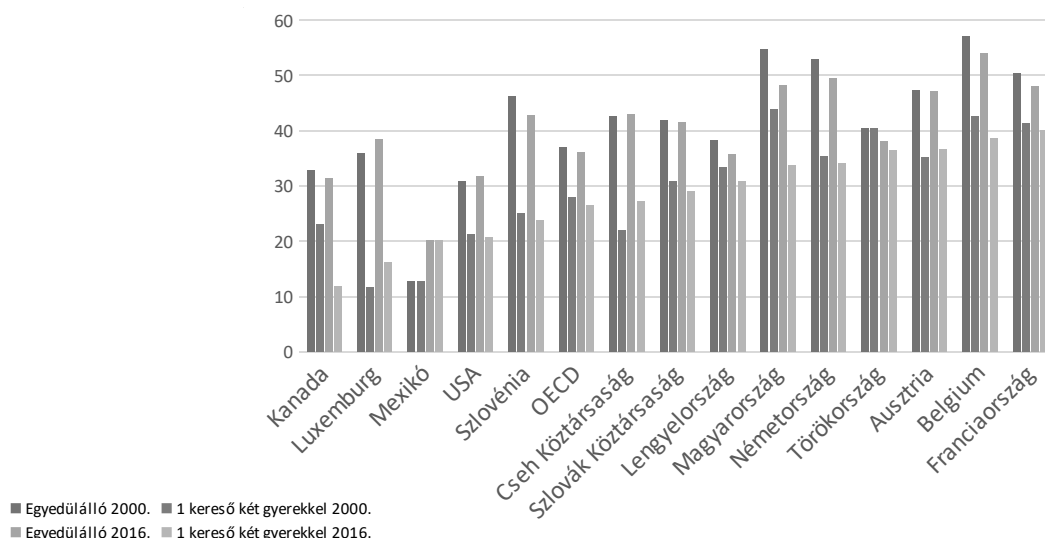
Forrás: OECD, saját szerkesztés

Chile és Mexikó kivételével mindegyik OECD-országban kedvezőbb volt a két gyerekes egy keresős családmodell adózása, mint az egyedülállóké, viszont a mértékben jelentős különbségek tapasztalhatók. Chilében és Mexikóban nincs eltérés az adózásban a családi állapot szerint, három százaléknál kevesebb a különbség Görögországban, Izraelben, Koreában és Törökországban. A legnagyobb különbség (22 százalékos) Luxemburgban található, 18 százaléknál nagyobb a különbség még Kanadában, Szlovéniában és Írországban. Magyarországon 14 százalékkal kedvezőbb az adók az egykeresős, két

gyerekes házas családmodellben, mint az egyedülállók esetében, ez a 8. legnagyobb különbséget jelenti. 2000 és 2016 között a családosok esetében 10 százalékos csökkentés tapasztalható, ez az OECD-országok körében a második legnagyobb javulást jelenti, hazánkat csak Kanada előzi meg (11 százalékos javulás). Magyarországon a 33,7%-os adókével még mindig az OECD-átlag (26,6%) felett van, de az országok közötti összehasonlításban ez a 11. legmagasabb érték, tehát jóval kedvezőbb a helyzet, mint az egyedülállók esetében (néhány összehasonlító adatról lásd 2. ábra).

2. ábra

Az adók néhány kiemelt OECD-országban 2000-ben és 2016-ban gyermek nélküli egyedülállók, illetve egykeresős, kétgyerekes házas családmodellben

Forrás: OECD, saját szerkesztés

Összefoglalás

A szocializmusból a piacgazdaságba történő átmenet átalakította a munka világát és a foglalkoztatáshoz kapcsolódó közterhek rendszerét. A szociális ellátórendszerben is jelentős változások jöttek. A szociális alapon szerveződő rendszert egyre inkább felváltotta a biztosítási elven működtetett társadalombiztosítás. Az egyik fontos állomás volt a társadalombiztosítás 1998-as átalakítása. Nemcsak a közterhek alapja, mértéke változott, a jogi szabályozás is sokat módosult. A munkaerő költségének vizsgálatakor figyelmen kívül hagytuk a közteher megnevezésének változását, illetve, hogy a vizsgált időszakban adó vagy járulék volt az adott kötelezettség.

Ha összevetjük a vizsgált időszak elején hatályos szabályok alapján fizetendő adók és járulékok összegét a 2017-es mértékekkel, akkor megállapíthatjuk, hogy az élő munkaerőt terhelő összes kiadás mértéke 43,2%-ról 22%-ra csökkent. Ha a terhek munkavállaló és munkáltató közötti megoszlását tekintjük, akkor azt látjuk, hogy amíg a munkáltatót terhelő adók és járulékok jelentősen csökkentek, a munkavállaló járulékfizetési kötelezettségei 11,5%-ról 18,5%-ra emelkedtek. Ugyanakkor a járulékok megoszlásának nem szabad olyan nagy jelentőséget tulajdonítani, mivel a tényleges teherviselés sok esetben eltér a szándékoltól, az erőviszonyok határozzák meg, hogy a végső terhet ki fogja viselni. A képet tovább árnyalja, ha figyelembe vesszük a személyi jövedelemadó változásait is. A személyi jövedelemadó sávossága megszűnt, illetve a jelenlegi 15%-os adókulcs a korábban valaha legalacsonyabb 20%-os adómértékű sávnál is alacsonyabb.

Nemzetközi összehasonlításban azt láthatjuk, hogy hiába csökkentek jelentősen a közterhek, az egyedülálló gyermektelen munkavállalók esetén Magyarországon a harmadik legmagasabb az adóék (48,2%) az OECD országai közül. A családosok esetében kicsit kedvezőbb a helyzet, de ez a személyi jövedelemadó rendszer családokat támogató jellegéből adódik. Kutatásunkban a befektetői döntések szempontjából két meghatározó jelenséget állítottunk egymással párhuzamba; egyrészt a csökkentő adóterheket, másrészt a nemzetközi összehasonlításban magas adóéket. Felmerül a kérdés, hogy az ország versenyképessége szempontjából melyik a döntő? Véleményünk szerint önmagában csak az adóterhek alakulását nem elég vizsgálni, ez csupán egy döntési tényező a befektetők számára. Számpéldán keresztül mutattuk be, hogy 2010 és 2017 között az adóék változásától függetlenül, a minimálbér, illetve az átlagbér növekedéséből adódóan a munkaadói terhek növekedtek, ugyanakkor nemzetközi összehasonlításban még mindig alacsony mind a minimálbér, mind az átlagbér. Bár a tanulmány nem bizonyítja, hogy az ország versenyképessége munkaerő-piaci oldalról nem a csökkenő adóterheknek, hanem a még mindig alacsony béreknek köszönhető, az ország jövője szempontjából kritikus kérdés, ami további vizsgálatot igényel.

Jegyzet

- ¹ 1997. évi LXXX. törvény a társadalombiztosítás ellátásaira és a magánnyugdíjra jogosultakról, valamint e szolgáltatások fedezetéről
² A nemzetközi összehasonlítás az OECD adatai alapján történt. Adatok forrása: <http://www.oecd.org/berlin/publikationen/taxing-wages-2016.htm>
 Az elemzéshez használt további forrás: OECD (2017): Taxing wages 2017

Felhasznált irodalom

- Bellak, C. – Leibrecht, M.* (2009): Do low corporate income tax rates attract FDI? – Evidence from Central- and East European countries. *Applied Economics*, 2009, 41, p. 2691–2703.
- Chéron, A. – Hairault, J. O. – Langot, F.* (2008): A quantitative evaluation of payroll tax subsidies for low-wage workers: An equilibrium search approach. *Journal of Public Economics*, 92 (3-4), p. 817-843.
- Csomós B. – P. Kiss G.* (2014): Az adószervezet átalakulása Magyarországon 2010-től. *Köz-Gazdaság, Különszám az adópolitikáról* 2014. 4.
- AZ EURÓPAI BIZOTTSÁG ÉVES JELENTÉSE* Magyarország előrehaladásáról a tagság felé 1998. www.eski.hu/new3/eucsat/eu/1998/1998hu.doc
- Degutis, M. – Tvaronavicienė, M.* (2006): Factor analysis of Lithuanian and Estonian inward foreign direct investment. *Verslas: Teorija in Praktika*, 2006, VII, No. 3., p. 150-157.
- Erdős T.* (2014): Adóztatás, a hatékonyság és a gazdasági növekedés kapcsolatának néhány elméleti problémája. *Közgazdasági Szemle*, 61 (Klnsz.), p. 1-76., http://real.mtak.hu/17269/1/Kszemle_CIKK_1445.pdf
- Erdős T.* (2012): Egykulcsú jövedelemadó és gazdasági növekedés. *Közgazdasági Szemle*, 2. sz., p. 109-138., http://efolyoirat.oszk.hu/00000/00017/00189/pdf/01_erdostibor.pdf
- Eurostat* (2016): Bérek és munkaerőköltségek. http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Wages_and_labour_costs/hu Letöltve: 2017. 05. 30.
- Garsaa, A. – Levratto, N.* (2015): Do labor tax rebates facilitate firm growth? An empirical study on French establishments in the manufacturing industry, 2004-2011. *Small Business Economics*, Vol. 45, p. 613–641.
- Groh, A. P. – von Liechtenstein, H. – Lieser, K.* (2008): The Attractiveness of Central Eastern European Countries for Venture Capital and Private Equity Investors. IESE Business School Working Paper No. D/677 https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=960505 (Downloaded: 30. 05. 2017.)
- GyEMSZI* (2014): Tájékoztató országtanulmány az Egyesült Királyság egészségügyéről. GyEMSZI 2014. február www.irf.gyemsi.hu/HolOrszag/csatolt/20140529_egyedul_kiralysag_2014.pdf
- Hanti E.* (2011): A bérek közterheinek alakulása, 1989-2010. Magyar Szakszervezetek Országos Szövetsége. <http://docplayer.hu/1136153-A-berek-kozterheinek-alakulasa-1989-2010.html> Letöltve: 2017. 05. 30.
- Konings, J. – Murphy, A. P.* (2006): Do Multinational Enterprises Relocate Employment to Low-Wage Regi-

- ons? Evidence from European Multinationals Review of World Economics 2006, Vol. 142 (2)
- KSH* (2016): Minimálbér (1992-)* http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qli041.html Letöltve: 2017. június 19.
- KSH* (2016): Reálkeresetek alakulása (1992-) http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qli042.html Letöltve: 2017. június 19.
- Mojsoska-Blazevski, N.* (2011): Taxation of labour: the effect of labour taxes and costs on employment in Macedonia Post-Communist Economies, Vol. 24, No. 2, June 2012, p. 241–256.
- Matolcsy Gy.* (2014): Csendes adóforradalom Magyarországon? Interjú dr. Matolcsy György jegybankelnökkel (Pesuth Tamás). Köz-gazdaság. Különszám az adópolitikáról, 2014/4, p. 7-13. <https://www.mnb.hu/letoltes/matolcsy-7-14.pdf>
- Nagy L.* (2017): Az adórendszer hatása a vállalati versenyképességre és a tőkebeáramlásra. Nemzetközi összehasonlítás a közép-kelet-európai térségben. Pénzügyi Szemle, 2017/1, p. 21-36. http://www.penzugyiszemle.hu/documents/nagyl-2017-1-mlpdf_20170406151436_95.pdf
- OECD* (2017): Taxing wages 2017. <http://www.oecd.org/ctp/tax-policy/taxing-wages-20725124.htm> OECD statisztikák forrása: <http://www.oecd.org/berlin/publikationen/taxing-wages-2016.htm> Letöltve: 2017. 05. 30.
- Svraka A. – Szabó I. – Hudecz V.* (2013): Foglalkoztatásösztönző adókedvezmények a magyar munkaerőpiacon. Pénzügyi Szemle, 2013/4., p. 401- 417. https://www.asz.hu/storage/files/files/penzugyiszemle/2013/svraka_szabo_hudecz_2013_4.pdf Letöltve: 2017. 05. 30.
- Varga J.* (2017): Az adóteher-csökkentés és a gazdaság kifehéritésének pályája 2010 után. Pénzügyi Szemle, 2017/1., p. 7-20. http://www.penzugyiszemle.hu/documents/vargaj-2017-1-mpdf_20170406150004_70.pdf

Vonatkozó jogszabályok:

1. 1997. évi LXXX. törvény a társadalombiztosítás ellátásaira és a magánnyugdíjra jogosultakról, valamint e szolgáltatások fedezetéről
2. 2011. évi CLVI. törvény egyes adótörvények és azzal összefüggő egyéb törvények módosításáról
3. 2012. évi I. törvény a munka törvénykönyvéről
4. 1995. évi CXVII. törvény a személyi jövedelemadóról
5. 1987. évi VI. törvény a magánszemélyek jövedelemadójáról
6. 1998. évi LXVI. törvény az egészségügyi hozzájárulásról
- 7- 1992. évi XXII. törvény a Munka Törvénykönyvéről